

PRIVREMENI STATUS ZA KOSOVO

Postizanje političkog dogovora o privremenom statusu Kosova i na osnovu njega dolazak međunarodnih vojnih snaga za podršku primeni tog političkog rešenja imaće niz posledica na odnose u SRJ, u Srbiji i u Regionu. Ove posledice će biti najizraženije u sledećim oblastima: narušavanje postojećih institucija; promena postojećeg balansa političkih snaga; ekonomsko socijalne promene; bezbednost i sigurnost.

Na nivou savezne države posebno su važna dva pitanja: balansiranje odnosa u trouglu Srbija – Kosovo – Crna Gora i promene unutar saveznog sistema bezbednosti, pre svega u Vojsci Jugoslavije.

U raspodelu uticaja na saveznom nivou ulazi i Kosovo. Time se umesto sadašnjeg dvopolnog odnosa Srbija – Crna Gora obrazuje trougao Srbija – Kosovo – Crna Gora. Formalno pravno se ovaj odnos može razrešiti novim ustavnom aranžmanom. Međutim, to nije realno. Nekoliko je rezloga za to, a među ovima su loši odnosi Srbije i Crne Gore kao i strah Crne Gore da bi umesto sadašnje podele uticaja na pola - pola mogla da dodje podela u kojoj bi Crna Gora bila treća, iz Srbije i Kosova.

Ukoliko bi se rešenje kretalo ka integrisanju Kosova u saveznu državu, zapravo u njegovo pretvaranje u treću republiku crnogorsko vodjstvo bi rešenje tražilo u ojačavanju institucija sopstvene samostalnosti. U svakom slučaju, Crna Gora će nastaviti poces svog “obezbedjivanja” samim usvajanjem privremenog rešenja za Kosovo.

(12. avgust 1999)

Sama Srbija odnosno Slobodan Milošević će u strahu od eventualnog odvajanja Kosova i narušavanja sadašnjeg teritorijalnog okvira, privremeno, odbijati uvodjenje Kosova kao ravnopravne treće članice savezne države. Međutim, to će pojačati potrebu za implementacijom privremenog statusa Kosova kroz strukture Srbije. Ukoliko se Kosovo ne uključi u strukture Srbije uvedjavajue se šanse Kosova da, u budućih par godina, ostvari kao minimum status treće republike ali i svoj maksimum – samostalnost.

Treba očekivati da će vlasti Srbije i Milošević rešenje potražati u eventualnim izmenama Ustava Srbije i to referendumom kako bi se ojačali njihovi zahteve i za promenama i saveznog ustava, a s ciljem uspostavljanja predsedničkog sistema kao centra integracije fragmentizovane države.

Dakle, treba očekivati da nedposredni efekti primene privremenog rešenja za Kosovo budu pojačavanje već prisutne krize legitimiteta i funkcionisanja savezne države. Skoro da je izvesno da Albanci i međunarodna zajednica, pre svega SAD i njeni evropski saveznici neće pristati da se uključenje Albanaca ostavri kroz dopunu vlade Momira Bulatovića. Ovim se pojačava pritisak da se pronadje kompromis sa vlastima Crne Gore. Veroatno će Milošević izbegavti što je više moguće da se raspišu savezni kao i republički izbori. Znači da će pokušati da uradi sve što je u njegovoj moći da novim pritiscima, s polja i iznutra (kampanja o umešanosti Djukanovića i njegove vlasti u kriminal i crno tržište; ekonomski, monetarni i slični pritisci sa ciljem otežavanja procesa privatizacije i reforme Crne Gore i s ciljem podsticanja socijalnih nezadovoljstava i protesta u Crnoj Gori; usmeravanje Bulatovićeve političke grupacije na agresivnije delovanje unutar Crne Gore itd.), prinudi Djukanovića na popuštanje. S obzirom da postojeće savezne institucije nemaju mogućnost balansiranja odnosa između Srbije, Kosova i Crne Gore, postojeća nestabilnost u odnosima Srbija Crna Gora će se produbiti. Time se povećava njihovo udaljavanje. U ovim odnosima može doći i do udruživanja dvoje (Crn Gore i Kosova odnosno u njemu prisutnog međunarodnog faktora) protiv trećeg (Srbije i režima Slobodana Miloševića). Neposredni politički cilj ovog udruživanja mogao bi biti stvaranje prostora za delje širenje vojno – političkog prisustva međunarodne zajednice odnosno NATO-a. Uz to, doi će i do jačanja značaja i uticaja Djuklanovića kako u Crnoj Gori tako i na saveznom nivou.

Dolazak snaga NATO-a, sve jedno da li će njima biti pridodate i neke jedinice zemalja izvan NATO-a i kakvo će ime ove snage nositi ima i brojne neposredne posledice na promene unutar saveznog sistema bezbednosti a pre svega na Vojsku Jugoslavije. Medju ovim posledicama su i sledeće:

Prvo, zbog posebnog sistema održavanja bezbednosti koji će se uspostaviti Treća armijska oblast VJ postaje nefunkcionalna. Moraće da se uspostavi nova organizacija VJ i da se drugačije organizuje prostor njenog delovanja. To će imati uticaja na ukupnu VJ te i na Drugu armijsku oblast koja, sada, pored teritorije Crne Gore pokriva i delove jugo-zapadne Srbije. Treba očekivati da će ojačati tendencija da Crne Gore bude jedna oblast sa znatnim smanjenjem vojnih efektivna. Ovu tendenciju će podržavati većina političkih faktora iz Crne Gore kao i crnogorci koji čine znatna deo sastava VJ u Drugoj armijskoj oblasti. I do sada je proces reorganizacije i reforme VJ išao teško, pre svega zbog odsustva povoljnog političkog miljea i zbog nedostatka novca, a sada će to biti još teže;

Drugo, VJ nije osposobljena da vrši zadatke koji će joj ostati u nadležnosti. Reč je o kontroli granice, a nije u stanju ni da se brzo reformiše (na primer da osnuje brojnije specijalne pogranične jedinice). Istovremeno, savezna a ni republička vlada nisu u stanju da organizuje pograničnu policiju ili žandarmeriju. Otuda bi trebalo očekivati da će granice Kosova biti faktički bez nadzora. Ovaj nadzor ili će preuzeti međunarodne snage (što će dodatno smanjivati potrebu za VJ i pojačati nezadovoljstvo unutar VJ i medju lokalnim Srbima) ili će doći do postepenog pojačavanja albanskih “vojnih snaga” i dubljeg uključivanja Albanije u ove strukture na Kosovu;

Treće, kao posledica novog rešenja sadašnji stalni sastav od oko 15,000 ljudi u Trećoj armijskoj oblasti mora da bude znatno smanjen. Verovatno je da na Kosovu neće ostati više od 1,000 do 2,000 ljudi (profesionalnih oficira, podoficira i vojnika). Posledice će biti nove tenzije u kadrovskom vrhu VJ. Otvara se i problem rešavanja ekonomsko – socijalnih potreba oficira VJ. Procenjuje se da je nophodno da se obezbedi 5,000 novih stanova. S obzirom da su ovi pripadnici VJ pretežno u lošim životnim uslovima, da su došli iz Slovenije, Hrvatske, Makedonije i Bosne i Herecegovine usled povlačenja JNA njihovo nezadovoljstvo, kao i ukupno nezadovoljstvo unutar VJ, će biti pojačano. No, ne treba očekivati da se ovo nezadovoljstvo neposredno okrene protiv Miloševića. Verovatnije je da će pred njim biti

“žrtvovan” vojni ministar Pule Bulatović;

Četvrto, policijske snage će morati da pretpre znatno smanjivanje broja pripadnika ili će doći do njihovog prekomornog gomilanja u centralnoj Srbiji. I sada je taj broj najveći u Evropi. U Srbiji na 70 stanovnika dolazi jedan policajac. To je daleko iznad evropskog proseka: 1 policajac na 450 – 700 gradjana. Medjutim, radikalnije smanjivanje policijskih snaga moglo bi da izazove nove tenzije i jačanje i onako snažnih paramilicijskih snaga, različitih službi obezbeđivanja imovine i lica itd;

Peto, sistem državne bezbednosti moraće da se drugačije organizuje za svoje delovanje na Kosovu.

S obzirom da je izvesno da se prisustvo NATO-a neće ograničiti samo na Kosovo doći će i do potresa u vojno-industrijskom kompleksu, posebno u tzv. namenskoj proizvodnji koja će morati da smanji svoju proizvodnju, da se dobrim delom isključi iz spoljno trgovinske razmene (sada je to jedana od najživljih privrednih grana). To će za posledicu imati uvećanje broja nezaposlanosti; dodatno osiromašenje gradiova poput Kragujevca, Niša itd. Time je i opsanost o socijalnih potresa u ovim regionima pojačana. Na pojedinim segmentima ove industrije uspostavljena je para državna kontrola kroz “privatizaciju”, a snažan je i spoj političke i kriminala. S obzirom da mnogi moraju da se odreknu svojih profita, a da nisu pod javnom i legalnom kontrolom, moglo bi doći do serija likvidacija kao i pružanja otpora vlasti pa i Miloševiću. Posebno drastično će se pojačati nespobnost države da vraća dugove, uključujući i međunarodne kredite. Sve u svemu u ovom segmentu će doći do snažnog sukobljavanja “prozapadno” i “proistično” orijentisanih interesnih grupa.

Na nivou Srbije posebne promene će nastati kroz širenje nacionalne frustriranosti zbog “još jednog poraza” odnosno “izdaje”. To će izazvati novo nastojanje šovinističkih snaga da kompezuju svoj poraz agresijom prema drugim manjinama (pre svega Mulsimanima i Madjarima), prema umerenim političkim snagama unutar srpske nacije i protiv zapada. No, generalno posmatrano, trebalo bi očekivati porast prozapadnog oprediljivanja javnog mnjenja.

S novim statusom Kosova se de facto izuzima iz političkog života. Do sada su iz ovog života bili isključeni samo kosovski Albanci. Nova pitanja dolaze u centar unurtarsrpskih odnosa. Na primer, s obzirom da je sadašnji odnos

političkih snaga u skupštini i vladi Srbije ostvaren i “pripisivanjem” albanskih glasova pre svega SPS i SRS, pojačaće se problem legitimnosti republičke skupštine i vlade.

Delovanje političkih stranaka iz Srbije potpuno će se skoncentrisati na centralnu Srbiju. Time će se pojačati dva pravca sukobljavanja: prvo, “za teritorije”, pre svega za širenje uticaja na jug Srbije koji je do sada uglavnom kontrolisao SPS i njegova “sestrinska partija” – JUL, i, drugo, “za duše” odnosno preotimanje ljudi posebno onih koji imaju ekonomska ili političku moć (direktori, imućniji privatnici, članovi skupština i vlada itd. Ovo će ojačati već naglašenu fragmentaciju postojećih političkih stranaka, a pre svega SRS, SPO i partija opozicije.

S obzirom da je u rešavanju statusa Kosova prihvaćen koncept “nacionalne zajednice” i njegovo “teritorijalizovanje” kroz rešavanje statusa Albanaca kroz status Kosova, trebalo bi očekivati sledeća pomeranja u interesničkim odnosima: prvo, nastojanja Albanaca izvan Kosova, pre svega u opštinama Srbije da se uključe u status Kosova; drugo, pojačanju zahteva Muslimana i Mađara da se međunarodna zajednica (OEBS) uključi i u rešavanje njihovih statusa uz pojačane zahteve za odgovarajućim administrativno-teritorijalnim garancijama. Zapravo, ojačaće proces etničke i otencijalne teritorijalne fragmentacije Srbije.

Prihvatanjem novog statusa za Kosovo i dolaskom snaga NATO-a, položaj Miloševića je znatno uzdrman. On najpouzdaniju mogućnost održavanja na vlasti ima u podržavanju procesa fragmentacije društva i države, koja bi nametnula potrebu za “institucijom integracije”. S tog će Milošević podržavati fragmentaciju proizvodjenjem novih tenzija (unutar političkog života Srbije: slabljenjem SRS i međusobnim zavadjanjem stranaka; nerešavanjem pitanja statusa manjina i nespobnošću upravljanja etničkim odnosima itd; spolja: zaoštavanje konfrontacija sa Crnom Gorom, podržavanjem napetosti unutar Republike Srpske itd).

Unutar albanskog političkog polja treba očekivati izdvajanje najradikalnijih struja koje će nastojati da svoje nezadovoljstvo “kompromisom” iskale na Rugovi ali i pribegavanju drastičnim akcijama čak i terorističkim prema lokalnim Srbima ali i izvan Kosova. Po uspostavljanju specijalnog statusa doći će do političkih sukoba oko izbora predsednika Kosova kao i drugih

organa vlasti. Uz slabljenje dosadašnjeg uticaja Rugova će, verovatno, snažno podržan od strane SAD uspostaviti nesigurnu prednost. Ojačaću uticaj političkih ličnosti vezanih za OVK (pre svih samih pripadnika OVK ali i ljudi poput Demaći, Hiseni i Josja). No, sigurno je da će se sve albanske stranke opredeliti za radikalnije političke anastupe u smisli obećavanaj i sledećeg koraka u pravcu nezavisnosti.

I ako je teško predvideti krajnje domete novonastajućih promena sigurno je da su one ozbiljne i dugoročne, da će od čitave Srbije načiniti krajnje trusno područje. Neposredan opasnost od prelivanja sukoba preko Kosova na Region se smanjuje ali posredno uvećava. Pre svega po uspostavljanju specijalnog statusa za Kosovo težnje za višim stepenom autonomije Albanaca u Makednoji i Crnoj Gori će ojačati. Unutar same Albanije ojačaću uticaj Sali Beriše, koji je podržavao OVK, i tendencije ujedinjnena sa Kosovom. Teritorijalizovanje statusa manjina podstaće sline aspiracije i izvan Srbije.